

“Το φλέγον ζήτημα της στέγασης των προσφύγων κατά την επέλαση της πανδημίας: δομές φιλοξενίας στα νησιά και καταλύματα στην ηπειρωτική χώρα”

Οργάνωση: |ΑΝΤΙΓΟΝΗ – Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία”

Ομιλήτρια: Μελίνα Σπαθάρη, Υπεύθυνη Συνηγορίας και Προάσπισης Δικαιωμάτων της Terre des hommes – Hellas

Κείμενο ομιλίας- σημειώσεις

- Η ανθρωπιστική δράση στην Ελλάδα για τους πρόσφυγες -επομένως και το θέμα της στέγασης των προσφύγων- ήταν μια από τις καλύτερα υποστηριγμένες σε επίπεδο πόρων στην ιστορία των ανθρωπιστικών αποστολών. Ωστόσο, όπως θα φανεί και από την παρουσίασή μου, ένας συνδυασμός κοντόφθαλμων μεταναστευτικών πολιτικών εκ μέρους της ΕΕ και έλλειψης πολιτικής βούλησης αν όχι μεθοδευμένης πολιτικής αποτροπής εκ μέρους των κρατών μελών της ΕΕ, των θεσμικών οργάνων και της Ελληνικής Κυβέρνησης να αναλάβουν αλλά και να συντονίσουν κατάλληλα την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας με γνώμονα τα ανθρώπινα δικαιώματα, οδήγησε την κατάσταση στη στέγαση των προσφύγων τον Μάρτιο, στις απαρχές της πανδημίας στη χώρα να είναι αρκούντως προβληματική.
- Οι πολιτικές ηγεσίες της χώρας τόσο η προηγούμενη όσο και η παρούσα δεν δημιούργησαν ένα μηχανισμό που να ενεργοποιείται όταν τα κέντρα φιλοξενίας στα νησιά φτάνουν στα όρια της δυναμικότητάς τους προκειμένου να μεταφέρονται οι άνθρωποι σε κατάλληλες συνθήκες στέγασης στην ενδοχώρα, συμβάλλοντας στην ανακούφιση από μια σειρά σοβαρών ζητημάτων που εμφανίζονται σταθερά στα hotspots.
Η δράση αυτή θα έσωζε ζωές που χάθηκαν στο παρελθόν, ιδιαίτερα στις σκληρές συνθήκες του χειμώνα, αλλά θα δημιουργούσε και μια ικανή συνθήκη για την προστασία των ευάλωτων αυτών ανθρώπων στις πρωτοφανείς συνθήκες της πανδημίας.
- Τουλάχιστον τέσσερα από τα πέντε νησιά φιλοξενούν ακόμη και σήμερα πληθυσμούς πέραν των δυνατοτήτων τους ως αποτέλεσμα από τη μια πλευρά της πολιτικής γεωγραφικού περιορισμού αλλά και της γενικότερης διαχείρισης του θέματος υποδοχής, προστασίας και στέγασης . Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία 19,900 μετανάστες και αιτούντες άσυλο φιλοξενούνται σήμερα στις δομές hotspot ή σε διαμερίσματα στα νησιά , αριθμός που ξεπερνά κατά πολύ την υπάρχουσα χωρητικότητα ακόμη και μετά τα γεγονότα με τις φωτιές στη Μόρια πριν λίγους μήνες. Καταβλήθηκε προσπάθεια εν μέσω πανδημίας από την Ύπατη να «θωρακίσει» τους πλέον ευάλωτους αιτούντες άσυλο από τον κίνδυνο COVID19, μεταφέροντάς τους από τα χοτσποτ σε διαμερίσματα ΕΣΤΙΑ στα νησιά ή την ηπειρωτική χώρα. Ωστόσο, διαβάζοντας το εβδομαδιαίο ενημερωτικό δελτίο της ύπατης ο αριθμός δεν κάλυψε όσους έπρεπε μάλιστα διαβάζοντας την ενημέρωση του οργανισμού, για παράδειγμα στα τέλη του Νοέμβρη, κανείς δεν μετακινήθηκε.
- Ο ερχομός του χειμώνα ενέτεινε την ανάγκη για μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις στο νέο καμπ της Λέσβου. Η Ύπατη Αρμοστεία βοήθησε τις αρχές να ενισχύσουν το καταφύγιο για 7.800 άτομα. UNHCR, με IOM και EASO, υποστήριξαν την Ελλάδα για να γίνει η πρώτη μετεγκατάσταση 101 προσφύγων στη Γερμανία. Ωστόσο ο αριθμός δεν φτάνει παρά μόνο να καλύψει πολύ μικρό αριθμό απ' αυτό που βρίσκεται σε ανάγκη: 119,500 ζουν σήμερα στην Ελλάδα, πρόκειται για πληθυσμούς που κατέφτασαν από το 2016. 99,600 στην ενδοχώρα and 19,900 στα νησιά.

- Δεν μπορούμε να μην αναφέρουμε τους πρόσφυγες εκείνους που έφτασαν το Μάρτιο του 20 και δεν είχαν πρόσβαση στην υποβολή αιτήματος, περίπου 2000 άνθρωποι, μεταξύ των οποίων οικογένειες και παιδιά, ηλικιωμένοι, ανάπηροι, έγκυοι. Οι ελληνικές αρχές τους κράτησαν αυθαίρετα σε απαράδεκτες συνθήκες, σε δύο πρόσφατα ανεγερθέντες τόπους κράτησης στην ηπειρωτική Ελλάδα, τις Σέρρες και τη Μαλακάσα.
- Στις 25 και 26 Μαρτίου, το Human Rights Watch πήρε συνέντευξη από απόσταση σε τέσσερις άνδρες που δήλωσαν ότι κρατούνται στη Μαλακάσα από τις 14 Μαρτίου. Καθένας από αυτούς επιβεβαίωσε ότι περίπου 450 κρατούμενοι μαζί τους είχαν πολύ περιορισμένη πρόσβαση σε νερό, ηλεκτρικό ρεύμα, προϊόντα υγιεινής, ρούχα και κουβέρτες.
- Είπαν ότι οι κρατούμενοι κοιμούνταν σε στενές σκηνές με έως και δέκα άτομα, συχνά από διαφορετικές οικογένειες. Δύο από τους άνδρες, που είχαν μικρά παιδιά, δήλωσαν ότι δεν είχαν αρκετό γάλα και πάνες για τα παιδιά τους. Είπαν ότι οι αρχές δεν είχαν λάβει μέτρα για την πρόληψη της εξάπλωσης του COVID-19. Οι τέσσερις άνδρες και ένας δικηγόρος δήλωσαν όλοι ότι η αστυνομία που φύλαγε τους χώρους δεν επέτρεπε σε κανέναν μέσα να φύγει, εκτός από επείγοντα ιατρικά περιστατικά.
- «All four men said that when they arrived in Malakassa, their temperature was taken, but they did not have any further medical checkups. They added that for the first four days they were there, authorities did not provide them with any hygiene products but that, after people protested, police gave them one to two soap bars and one to two shampoo bottles for each tent, which houses between eight and ten people. The men said those supplies have been used but the authorities have not provided any more. The detainees do not have access to hand sanitizer, or other forms of hygiene protection.»
- «One added that some families had to use the blankets they were given to make clothing and he shared a photograph of a toddler in a pair of trousers made from a blanket. They said authorities refused to give them more blankets. We are washing our babies' clothing and putting it back onto them when it is still wet because we have no change of clothes for them.»
- >>The interviewees said that their section of the camp has 20 showers and 30 toilets, which do not flush. The group of toilets only have about 20 rolls of toilet paper per day that run out quickly. The water, sanitation, and hygiene facilities are not in line with the United Nations guidelines to prevent gender-based violence in displacement settings, which call for hygienic, gender-separated toilets and bathing facilities with working locks, adequate lighting, and privacy. The interviewees said they got their drinking water from sinks next to the showers, but that water generally ran out after an hour of use and would only return after four to five hours.»
- Ωστόσο δεν ήταν μόνο οι οργανώσεις που έφεραν στη δημοσιότητα τον κίνδυνο σ' αυτές τις δομές. Τα σωματεία αστυνομικού προσωπικού της Αθήνας, της Βορειοανατολικής Αττικής και της Δυτικής Αττικής επισήμαναν σε δήλωσή τους της 26ης Μαρτίου ότι τα μέτρα υγιεινής στη Μαλακάσα ήταν «ανύπαρκτα», προσθέτοντας ότι, εν όψει του COVID-19, η κατάσταση «θα εξελιχθεί μαθηματικά σε μια τραγωδία καθώς λείπουν βασικά υγειονομικά προαπαιτούμενα (τουαλέτες, τρεχούμενο νερό, μάσκες, γάντια, αποστασιοποίηση στις σκηνές κ.λπ.)."

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

- Περίπου 11.000 άνθρωποι που έλαβαν αναγνώριση ασύλου μέσα στην πανδημία έλαβαν παράλληλα και ενημέρωση για την έξωσή τους από ESTIA, ή από δωμάτια του

προγράμματος Προσωρινής Στέγασης και Προστασίας (FILOXENIA), και από δομές φιλοξενίας στα νησιά και στην ενδοχώρα. Οι εν λόγω δικαιούχοι που διέμεναν σε δομές φιλοξενίας, συμπεριλαμβανομένων ξενοδοχείων και διαμερισμάτων, είχαν την υποχρέωση να τις αφήσουν, σε περίοδο 30 ημερών από την ανακοίνωση της απόφασης για τη χορήγηση διεθνούς προστασίας». Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν τη νομική υποχρέωση να εγκαταλείψουν τις εγκαταστάσεις εντός 30 ημερών από την ηλικία της πλειοψηφίας. Ειδικές κατηγορίες δικαιούχων για τους οποίους παρατείνεται η παροχή παροχών ή η προθεσμία αποχώρησης από την εγκατάσταση και «συγκεκριμένα άτομα με σοβαρή κατάσταση υγείας», μπορεί να προβλεφθεί με υπουργική απόφαση

- Έτσι φτάσαμε να δούμε στα ΜΜΕ τον αύγουστο τις άθλιες εικόνες από την Πλατεία Βικτωρίας. Σε μια προσπάθεια να παρουσιάσει μια επιτυχημένη εικόνα διαχείρισης του προσφυγικού, δόθηκαν από τις αρχές στοιχεία για την αποσυμφόρηση των νησιών τους τελευταίους μήνες, με ιδιαίτερη έμφαση στη Μόρια. Όπως ανέφερε άρθρο του ΕΦΣΥΝ: «Ωστόσο, πίσω από τις στατιστικές και τους αριθμούς της αποσυμφόρησης κρύβονταν τεράστια προβλήματα, χειρισμοί και αδιέξοδα. Κι αυτό γιατί η αποσυμφόρηση βασίστηκε στις εξώσεις των αναγνωρισμένων προσφύγων από τη Μόρια, χωρίς καμία προετοιμασία για την επόμενη ημέρα, αλλά και χωρίς να έχουν λυθεί βασικά γραφειοκρατικά ζητήματα. Όλοι γνωρίζουμε τι απέγιναν οι άνθρωποι αυτοί. Κατέληξαν στις πλατείες».
- Υπάρχουν περιορισμένα καταλύματα για άστεγους στην Ελλάδα και δεν υπάρχουν καταφύγια για αναγνωρισμένους πρόσφυγες ή δικαιούχους επικουρικής προστασίας. Δεν υπάρχει πρόβλεψη για οικονομική υποστήριξη για το κόστος ζωής. Στην Αθήνα, για παράδειγμα, υπάρχουν μόνο τέσσερα καταφύγια για άστεγους, συμπεριλαμβανομένων Ελλήνων πολιτών και υπηκόων τρίτων χωρών. Σε αυτά τα καταφύγια, οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας μπορούν να υποβάλουν αίτηση για στέγαση, αλλά είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνουν δεκτοί, δεδομένου ότι αυτά τα καταφύγια είναι πάντα υπερπληθυσμένα και λαμβάνουν συνεχώς νέες αιτήσεις στέγασης.
- Γιατί δεν επωφελήθησαν από το πρόγραμμα Ηελιος: το οποίο εκπονεί ο ΔΟΜ σε συνεργασία με εθνικές αρχές και Συνεργάτες για πρόσφυγες ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΙΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 01/01/2018. Στο πρόγραμμα HELIOS έχουν εγγραφεί 22.304 πρόσφυγες, αλλά μέχρι στιγμής μόνο 8.683 άτομα έχουν πρόσβαση σε επιδότηση ενοικίασης. Για μεγάλο ποσοστό ατόμων, δεν είναι δυνατό ή εφικτό να λάβουν υποστήριξη από το HELIOS ΠΑΡΑ ΤΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΕΙΩΘΕΙ ΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. Πολλοί πρόσφυγες δεν έχουν πρόσβαση σε κοινωνικά δικαιώματα, όπως το αριθμό κοινωνικής ασφάλισης, αριθμό φορολογίας (ΑΦΜ) ή τραπεζικό λογαριασμό, που απαραίτητοι για να βρουν δουλειά ή να νοικιάσουν ένα διαμέρισμα. Ας σκεφτούμε μόνο ότι για να νοικιάσεις ένα διαμέρισμα χρειάζεται ΑΦΜ, αλλά για να βγάλεις ΑΦΜ χρειάζεται να δηλώσεις μια μόνιμη διεύθυνση. Catch 22. Γραφειοκρατικά εμπόδια, γλωσσικοί φραγμοί και ρατσισμός, γιατί ας το παραδεχτούμε, πολλοί από τους συμπολίτες μας δεν θα νοίκιαζαν το διαμέρισμα τους στον ξένο. Που δεν μιλά τη γλώσσα μας, που δεν έχει μια δουλειά στα σκαριά. Το πρόγραμμα HELIOS παρέχει μια καλή αρχή, αλλά δεν μπορεί να αντικαταστήσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική ένταξης που λαμβάνει υπόψη ότι οι προσπάθειες ένταξης χρειάζονται να ξεκινήσουν από το στάδιο υποδοχής.
- Οι εξώσεις διενεργούνται στο πλαίσιο μιας αντίληψης που επικοινωνιακά προωθείται στο ευρύ κοινό ως «τώρα ήρθε η στιγμή να σταθούν στα πόδια τους και να παλέψουν μόνοι τους». Την αστεγία, την ακολουθεί η διακοπή στην πρόσβαση σε τρόφιμα και σε χρηματική βοήθεια από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

- Σε όλα τα παραπάνω θα πρέπει να προσθέσουμε πως την ίδια γραμμή ακολούθησαν οι αρχές και για τους ιδιαίτερα ευάλωτους ανθρώπους που φιλοξενούνταν σε δομές πρότυπο: Με απόφασή του μέσα στην πανδημία, Το υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου ανακοίνωσε το κλείσιμο του ΠΙΚΠΑ στη Λέσβο και τη Λέρο.
- Αλλά και παροτι η έγκριση χρηματοδότησης του προγράμματος στέγασης σε διαμερίσματα «Εστία» επεκτάθηκε για ακόμα έναν χρόνο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το υπουργείο απέκλεισε τις Περιφερειακές Ενότητες της Λέσβου, Χίου, Σάμου, Λέρου, Κω, Έβρου, Ροδόπης και Ξάνθης από την κατάθεση νέων προτάσεων, ενώ για τις ήδη υπάρχουσες σε Χίο και Λέσβο «εντάχθηκαν έως και 30 Νοεμβρίου 2021, οπότε και θα διακόπτεται η λειτουργία του προγράμματος» σύμφωνα με το υπουργείο.
- ΕΝΔΟΧΩΡΑ : Ο ΔΟΜ υποστηρίζει τις Εθνικές Αρχές στη διαχείριση όλων των μακροπρόθεσμων χώρων διαμονής στην ηπειρωτική Ελλάδα και στοχεύει στη διασφάλιση αξιοπρεπών και εναρμονισμένων προτύπων υποδοχής για τους αιτούντες διεθνή προστασία. Ωστόσο να πούμε ότι οι δομές αυτές ήταν σχεδιασμένες για τη προσωρινή φιλοξενία των μεταναστών/αιτούντων άσυλο. Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κανείς να τις θεωρήσει κατάλληλες για τη διαμονή ανθρώπων πέρα από ένα συγκεκριμένο χρονικό όριο. Σήμερα υπάρχουν 32 τέτοιες δομές με χωρητικότητα 31,184 θέσεις.
- Στο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ του λοκντάουν 1 και λοκντάουν 2, η κυβέρνηση επέβαλε περιορισμό στην ελευθερία κίνησης στις δομές φιλοξενίας προσφύγων ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός μπορούσε να κυκλοφορεί ελεύθερα και να κάνει τις διακοπές του. Η Terre des hommes μαζί με άλλες οργανώσεις υποστηρίξαμε ότι θα πρέπει οι περιορισμοί να βασίζονται σε επιστημονικές ενδείξεις, και να μην επιβάλλονται με αυθαίρετα κριτήρια που παραπέμπουν σε κοινωνικές διακρίσεις, δεδομένου ότι ο περιορισμός κυκλοφορίας είχε αρθεί για τους υπόλοιπους κατοίκους της χώρας. Σε κάθε περίπτωση, για την επιβολή περιορισμού της ελευθερίας της κίνησης στους κατοίκους των εν λόγω δομών φιλοξενίας, δεν μπορεί να γίνει επίκληση λόγων δημόσιας υγείας, καθώς κάτι τέτοιο δε θα εδραζόταν σε καμία επιστημονική βάση. Μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις τα μέτρα παραβιάζουν την οδηγία της ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή αιτούντων (2013/33, άρθρο 8 περί κράτησης).
- Όπως έχει τονιστεί από πλήθος διεθνών οργανισμών όπως ο ΠΟΥ, και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων (ECDC), οι μετανάστες και πρόσφυγες είναι πληθυσμοί κατεξοχήν ευάλωτοι στον COVID- 19.
- Ωστόσο, δεν υπάρχει όμως καμία ένδειξη ότι η απομόνωση ολόκληρων δομών φιλοξενίας περιορίζει αποτελεσματικά τη μετάδοση του ιού σε χώρους υποδοχής και κράτησης ή παρέχει πρόσθετα προστατευτικά αποτελέσματα για το γενικό πληθυσμό, εκτός εκείνων που επιτυγχάνονται με συμβατικά μέτρα περιορισμού και προστασίας που ισχύουν καθολικά για όλον τον πληθυσμό.
- Ως εκ τούτου, μια ορθολογική στρατηγική για την πρόληψη και την προστασία του προσφυγικού πληθυσμού από την εξάπλωση του Covid-19 πρέπει να επικεντρώνεται στη βελτίωση των συνθηκών επισφαλούς στέγασής, εκείνων που καθιστούν αδύνατη την κοινωνική απόσταση (social distancing) στα υπερπληθή κέντρα φιλοξενίας. Έως σήμερα,

ωστόσο, δεν έχουν υπάρξει επαρκείς κινήσεις σ' αυτή την κατεύθυνση.

- Μάλιστα, πολλές οργανώσεις που εργαζόμαστε σε κέντρα όπου έχει επιβληθεί και παραταθεί ο περιορισμός κυκλοφορίας, έχουμε διαπιστώσει αυξημένη ψυχολογική πίεση και άγχος που δύνανται να οδηγούν στη γενικότερη επιδείνωση της υγείας των αιτούντων άσυλο, και μάλιστα των παιδιών. Πολλά παιδιά που βλέπουμε στα καμπ όπου εργάζεται το προσωπικό της Terre des hommes έχουν τραυματιστεί ψυχικά και σωματικά από βίαια γεγονότα στις χώρες τους και κατά το μεταναστευτικό τους ταξίδι. Οι κακές συνθήκες ζωής σε ένα καμπ όπως ήταν η Μόρια όπως είναι η νέα Μόρια, αλλά και παντού όπου εφαρμόζεται αδικαιολόγητος και με διακρίσεις εγκλεισμός τα επανατραυματίζουν. Επιπλέον, ο περιορισμός της κυκλοφορίας θέτει εμπόδια στην πρόσβαση των αιτούντων άσυλο σε υπηρεσίες ζωτικής σημασίας (ιατρικές, νομικές κ.λπ) που βρίσκονται έξω από τις δομές όπου διαμένουν.

Συστάσεις:

- Έχουμε επανειλημμένως ζητήσει από την κυβέρνηση να αξιολογεί αυστηρά τις όποιες πολιτικές προστασίας δημόσιας υγείας υιοθετεί σύμφωνα με τις αρχές της αναγκαιότητας, αναλογικότητας και σεβασμού της αρχής της μη διάκρισης και να απέχει από τη μονιμοποίηση των προσωρινών μέτρων μέσω καταχρηστικής επίκλησης έκτακτων αναγκών.
- Κυρίως, έχουμε ζητήσει ήδη από τις αρχές της πανδημίας την άμεση εφαρμογή μέτρων που πραγματικά διασφαλίζουν την υγεία του προσφυγικού πληθυσμού και κατά συνέπεια και του συνολικού πληθυσμού της χώρας, ήτοι:
 1. Αποσυμφόρηση όλων των υπερπληθών δομών με προτεραιότητα στις ομάδες υψηλού κινδύνου, τα ασυνόδευτα παιδιά, τις μητέρες με βρέφη, τις έγκυες, τα θύματα έμφυλης βίας.
 2. Ορθή και ευέλικτη χρήση των διαθέσιμων από την ΕΕ κονδυλίων για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης με τη μέγιστη δυνατή διαφάνεια και γρήγορη επανεγκατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών σε άλλες χώρες της Ευρώπης.
 3. Συμπερίληψη στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας όλων των μεταναστευτικών ομάδων - συμπεριλαμβανομένων των μη καταγεγραμμένων αιτούντων άσυλο και αυτών σε "λίμπο".
 4. Εξασφάλιση υπηρεσιών ύδρευσης, απολύμανσης, υγιεινής.
 5. Διανομή ειδών προσωπικής υγιεινής. 6. Εκτενή, κατανοητή πληροφόρηση στις προσφυγικές κοινότητες.

Για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, η κυβέρνηση θα πρέπει να

- Πάρει από τη μια πλευρά άμεσα και ρεαλιστικά μέτρα ένα από τα οποία είναι το πάγωμα των εξώσεων και μάλιστα μέσα στο χειμώνα, και μάλιστα μέσα σε πανδημία, και εν τω μεταξύ να φροντίσει να εξασφαλίσει απρόσκοπτη πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες ώστε κάπως οι άνθρωποι αυτοί να μπορούν να βγάλουν άφμ, τραπεζικό λογαριασμό, και ό,τι άλλο χρειάζονται για να βρουν δουλειά.
- Σε μεσοπρόθεσμο πλάνο είναι αναγκαίο να βγει από το συρτάρι η Εθνική στρατηγική για την ένταξη που είχε συντάξει η προηγούμενη κυβέρνηση και να γίνει η βάση για μια νέα?? Ή να υιοθετηθεί ως έχει με στόχο την κοινωνική ασφάλιση και την εξασφάλιση προσιτής στέγασης, σύμφωνα μάλιστα με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για την ένταξη 2021- 2027.

